

Стрілецькі пісні

Надія Чабан,

учитель української мови та літератури

Тарасівського навчально-виховного комплексу

«ЗОШ I–III ступенів – дошкільний навчальний заклад»

Кіровоградська обл.

Тема: Степан Чарнецький та Григорій Трух. «Ой у лузі червона калина похилилася». Левко Лепкий. «Гей, видно село». Героїчний стверджувальний пафос пісень.

Мета: дати поняття про стрілецькі пісні, історію їх виникнення; ознайомити учнів із зразками стрілецьких пісень, розкрити символи в них, патріотичні мотиви, героїчний пафос; розвивати образне мислення, пам'ять, уміння виразно читати пісні; сприяти вихованню патріотизму, почуття гордості за свій народ, викликати бажання глибше знати історію України.

Обладнання: тексти стрілецьких пісень, гілочка калини, таблиця, картки для складання сенканів, ілюстративний матеріал.

Форми роботи: «незакінчене речення», розповідь учителя, хвилина поезії, сенкан, «оживлення тексту».

Епіграф: *Україно рідна, співучий краю,*

Урочисто сьогодні я обіцяю:

Пісню народну співати, любити,

Стару пам'ятати і нову створити.

Надія Чабан

Учні повинні знати: хто такі Січові стрільці, за що вони боролися; особливості стрілецьких пісень, художні засоби, використані в поезії.

Учні повинні вміти: розповідати про Січових стрільців, їхню боротьбу; виразно читати поезії, пояснювати символи в них; відрізнити стрілецькі пісні від інших; визначити провідний мотив творів, їх ідейно-художній зміст.

Хід уроку

I. Повідомлення теми, мети і завдань уроку

II. Мотиваційний етап

Приєм «незакінчене речення».

(Від сьогоднішнього уроку я очікую...)

Хвилина поезії.

Робота з епіграфом.

Які ключові слова ви можете виокремити із епіграфа?

Яке ставлення автора до пісні?

Чому автор дає обіцянку любити пісню?

Вивчення епіграфа уроку напам'ять.

III. Опрацювання навчального матеріалу

Читання учнями напам'ять гімну «Ще не вмерла Україна» та поезії «Молитва».

Бесіда.

Чи можна вважати тексти цих двох пісень високопатріотичними? У чому виявляється патріотизм їхніх авторів? Думку аргументуйте.

Які ключові слова в обох поезіях є спільними?

(Воля і доля.)

(Це найпатріотичніші українські твори, в яких народ бажає світлої, щасливої долі Україні.)

Чи можна, на вашу думку, вважати патріотом того, хто в роки заборон і переслідувань співав у колі однодумців гімн і вірив у воскресіння України?

Чому в наш час ми так часто чуємо виконання гімну «Ще не вмерла Україна»?

Кого ви вважаєте патріотами сьогодні?

Розповідь учителя.

Ви розповіли про те, кого вважаєте патріотами сьогодні, а я хочу продовжити ваші міркування і розповісти про Українських січових стрільців – інтелігентів, які символізували пробудження національної свідомості на зорі ХХ століття.

Народження Січового стрілецтва стало спробою галицьких українців заснувати власне військо, яке допомогло б здобути незалежність для всієї України. Сміливість, завзяття, почуття побратимства, зневага до смерті та, звичайно, високий **патріотизм** – ось ті риси, що ріднили Січових стрільців зі славним Запорозьким козацтвом. Та не лише за допомогою зброї Січові стрільці виборювали незалежність України. Давня слава, бойовий дух і жадоба визволення жили в піснях стрілецьких поетів Романа Купчинського, Левка Лепкого, Степана Чарнецького, Григорія Труха. Їхні вірші увібрали все найкраще з народної пісні. У цьому можна переконатися, прослухавши своєрідний гімн Січових стрільців – пісню на слова Степана Чарнецького і Григорія Труха «Ой у лузі червона калина похилилася».

Учні разом з учителем співають пісню.

Робота з підручником. Читання пісні.

Бесіда за запитаннями.

Доведіть, що пісня виникла серед Січового стрілецтва.

Чи можна назвати цю пісню патріотичною?

Як ви вважаєте, чи підходить маршова мелодія до тексту пісні?

Зверніть увагу на те, як побудований вір.

Для пісенного фольклору характерний поетичний **паралелізм** – зіставлення картин природи з настроєм людини. У цій пісні на тлі природи зображено **персоніфіковану** Україну:

«Калина похилилася» – «Україна зажурилася».

«Калину підіймемо» – «Україну розвеселимо».

Чи випадковий у пісні образ червоної калини? Що він символізує?

Віднайдіть у тексті постійні епітети. Чи сприяють вони виразності змалювання образів?

Пригадайте, що таке анафора і рефрен. Знайдіть у тексті відповідні приклади. З якою метою автори використовують так багато повторів?

У яких рядках звучить основна думка пісні «Ой у лузі червона калина похилилася»? Поміркуйте, чи можливим було виконання цього твору в радянські часи?

«Оживлення» тексту.

Опишіть, що ви уявляєте, читаючи або слухаючи пісню «Ой у лузі червона калина похилилася».

Слово учителя.

Саме з цією піснею молоді Січові стрільці йшли у

бій. Заради волі й незалежності України юні герої не шкодували не лише сил, а навіть свого життя.

А зараз уявіть собі широке село під горою і хлопців, що йдуть воювати за Україну.

Давайте повернемося до епіграфа уроку. Чому так важливо для автора пам'ятати старі пісні?

Чому наш народ постійно звертається до тих пісень, які були створені раніше?

Читання вчителем вірша Левка Лепкого «Гей, видно село».

Прослуховування пісні «Гей, видно село».

Чи сподобалася вам пісня?

Чому хлопці, які йдуть до бою, такі веселі, навіть жартують, звертаючись до дівчини?

Патріотичне піднесення, сподівання на здобуття Україною державності сприяли життєстверджувальному пафосу стрілецьких пісень. Тому в цих творах, написаних на початку національно-визвольного руху, є багато спільного.

Робота в парах.

Кожна пара одержує картку і заповнює її.

Картка 1

Що і як зображено в піснях	Ой у лузі червона калина похилилася
Краса української природи	
Січові стрільці вирушають у бій	
Стрільці – молодці, завзяті люди	
Їхня мета – визволення рідного краю	
Найважливіше завдання – здобути Україні славу	

Колективне складання схеми «Стрілецькі пісні».

Стрілецькі пісні		
соціально-побутові	героїко-патріотичні	жартівливі
нелегка доля Січових стрільців, туга за рідним краєм, за батьками, за родиною	боротьба за незалежну Україну, віра в перемогу	покликані принести розвагу в нелегке стрілецьке буття, зняти психологічну напругу

Мелодії стрілецьких пісень

ліричні

маршові

Ознайомлення з іншими стрілецькими піснями.

Слухання пісень «Гей, ви, стрільці січовії», «Гей, там на горі Січ іде», «Їхав стрілець на війноньку», «Мав я раз дівчиноньку чепурненьку».

Учитель. Сподівання Січових стрільців, як і всього українства, не виправдалися. Не судилося цвітові дати плоди. Тому так різняться мотиви пісень, написаних на початку визвольних змагань і створених пізніше.

IV. Узагальнення вивченого

Бесіда.

Ми розглянули стрілецькі пісні. Тож яким було їх значення для народу?

Чому їх співали?

Який мотив покладений в основу стрілецьких пісень?

Що відобразив народ у стрілецьких піснях?

Хто їх виконував?

Заключне слово вчителя.

Дорогі діти! Кожна людина приходиться у цей світ, щоб підніматися сходами освіти, щастя і добра. Для того, щоб стати грамотною людиною, ви мусите йти цими сходами, а щоб мати успіх – потрібно дуже багато працювати.

Вивчаючи тему «Загадково прекрасна і славна давнина України», ви дізнавалися про різновиди пісень, вивчали їх і підіймалися на сходинку вище. Сьогодні ми ступили на останню сходинку стрілецьких пісень. Сподіваюся, що ви, як справжні українці, збережете у своїх серцях цей незгасимий вогник народної творчості.

V. Домашнє завдання

Прочитати матеріал підручника на с. 32–34. (Мовчан Р. Українська література: Підруч. для 6 кл. загальноосвіт. навч. закл. – К.: Генеза, 2006. – 240 с.)

Вивчити напам'ять пісню «Ой у лузі червона калина похилилася».

«Оживити» (уявити картину, усне малювання, передати почуття, що знаходять відображення в пісні тощо) текст однієї з пісень.

Скласти сенкан за словом «пісня».